

№2 (60)
2020

Құрылтайшы және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заңнама және құқықтық
ақпарат институты» ШЖҚ РМК
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.zqai.kz

сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша диссертациялардың
негізгі ғылыми нәтижелерін жариялауға
арналған басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы

Сәріпбеков Р.Қ. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) –
(төраға)
Абайділдин Е.М. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Белых В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург, Ресей)
Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Муромцев Г.Н. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Унзила Шапақ – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)

Бас редактор

Дүйсенов Е.А. – з.ғ.к.

Редакциялық алқа құрамы

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – ҚР еңбек сіңірген
мәдениет қайраткері (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов, Ресей)
Қазбаева Ә.Г. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Казиев З.Г. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Қайырбаева Л.К. – PhD (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Киязова А.Ж. – (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Коньк В.Т. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Нұрғазиев Б.Қ. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Нұрмағамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Ресей)
Примащев Н.М. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)
Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек, Қырғызстан)

Журнал редакциясы

Джамбуршин К.А.
Колтубаева Г.Б.
Ерлешева Д.Т.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.Қ.
тел.: 8 (7172) 26-61-29

Қазақстан Республикасы Ақпарат
және коммуникациялар министрлігі
Ақпарат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 17761-Ж. 25.06.2019 ж.
(Алашқой есепке қою кезі
№6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы:

Қазақстан Республикасы, 010000,
Нұр-Сұлтан қ., Д. Қонаев к., 12/1
«Сулы-жасыл желек» БО
тел.: 8 (7172) 57-03-42

www.zqai.kz

E-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatstva@gmail.com

Qazaqstan Respýblıkasy Zańnama jáne quyqytyq aqparat institýtynyń

JARSHYSY

gylymi-quyqytyq jýrnal

Редакция бағанасы

Конституциялық және әкімшілік құқық

- Б.Қ. НҰРҒАЗИНОВ, Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА Қазақстан Республи-
касы Конституциясының қазақстандық қоғамның тұрақтылығы мен да-
муын қамтамасыз етудегі рөлі 11
- Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА Мемлекеттік органдардың функциялары, құ-
зыреті мен өкілеттіктерінің арақатынасы туралы 19
- В.И. МАЙОРОВ (Тюмень қ., РФ), П.В. ВОЛОШИН Жол қозғалы-
сы қауіпсіздігін арттырудағы әлеуметтік жарнаманың рөлі 25
- Н. СӘУЛЕН Әкімшілік рәсімдер және әкімшілік сот ісін жүргізу
қағидаттарының ерекшеліктері 30

Азаматтық және азаматтық-процестік құқық

- Р.Қ. СӘРПЕКОВ, Ә. АРЫСТАН Қазақстан Республикасында қа-
рыз еңбегі институтын енгізу перспективалары 37
- А.Ж. КИЯЗОВА Өзін-өзі реттеу институты Қазақстан Республика-
сындағы кәсіпкерлік қызметті реттеу түрі ретінде 47
- Г.А. АЛИХАНОВА, Е.В. НЕСТЕРОВА Мемлекеттік тұрғын үй қо-
рынан жалға алушыға және оның отбасы мүшелеріне берілген тұрғын
үйге құқықтардың пайда болуы мен тоқтатылуының кейбір мәселелері 56
- К.М. ИЛЬЯСОВА Қазақстан Республикасының заңнамасы бой-
ынша төрелікте даудың мәніне қолданылатын құқықты анықтау кейбір
мәселелері 70
- Г.Е. ӘБДІРАСҰЛОВА Краудфандинг ерекшелігі және оны Қа-
зақстан Республикасында құқықтық реттеу перспективалары 78
- М.А. АДАМ, С.А. САРИНА Қазақстан Республикасының әкімшілік
әділет саласындағы салық рәсімдерінің мазмұны мен мәні 86

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

- А.Н. АХПАНОВ, С.А. АДИЛОВ, А.Л. ХАН Қазақстандық қылмы-
стық процесте дәлелдеу құқығының нормаларын түсіндіру мәселелері 93
- Г.А. ҚУАНАЛИЕВА, Н. СӘУЛЕН, Г.Н. РАХИМОВА Қылмыстық
құқық қағидаттарын заңнамалық реттеудің кейбір мәселелері 100
- К.Е. ИСМАҒҰЛОВ, А.К. ҚҰРМАНОВА, Д.С. ҚАЖМҰРАТОВА
Экологиялық құқық бұзушылық субъектісін айқындаудың кейбір мәсе-
лелері 109
- В.Н. ПЛЕТЕНЕЦ (Днепр қ., Украина) Компьютерлік ақпараттың
қауіпсіздігін қамтамасыз ету тергеп-тексеруге қарсы іс-қимылдың ал-
дын алу тәсілі ретінде 115

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

- В.Х. СЕЙТІМОВА Халықаралық азаматтық қызмет мәселелері
бойынша халықаралық сот талқылауының қағидаттары мен стандартта-
ры: салыстырмалы-құқықтық талдау 123
- Ж.Т. ТІЛЕМБАЕВА Кәсіптік одақтар туралы ұлттық заңнаманы
бірлестіктердегі кәсіподаққа мүшелік мәселелері бойынша ХЕҰ-ның
№ 87 конвенциясының нормаларымен үйлестіру 132
- Е.А. БУРИБАЕВ, Ж.А. ХАМЗИНА, Б.Х. КӨШПЕНБЕТОВ Жұ-
мыспен қамту саласындағы кемсітушілікке тыйым салу стандарттары:
Қазақстанда имплементациялау болашағы 144

У.Е. КУДИЯРОВА Қазақстан Республикасының қолданысындағы өсиет бойынша нормаларды шет мемлекеттердегі өсиет бойынша нормалармен салыстырмалы талдау.....	152
Б.А. ТАЙТОРИНА, Л.Б. БОГАТЫРЕВА, Г.Т. БАЙСАЛОВА Денсаулық сақтауды ұйымдастырудың заманауи модельдері: құқықтық реттеу проблемалары.....	157

Құқықтық мониторинг

Ә.Ғ. ҚАЗБАЕВА, Н.Н. ОМАРОВА «Қазақстан Республикасының химиялық өнімінің қауіпсіздігі туралы» заңының құқықтық мониторинг нәтижелері.....	167
М.И. ДЯЧУК, А.У. ҚАЛИЕВА Қазақстан Республикасында еңбек дауларының ведомстволық бағыныстылығы мен соттылығы туралы мәселеге орай.....	177
А.Е. БЕКТЕНОВ Қазақстан Республикасында сақтандыру төлемдеріне кепілдік беру сақтандыру нарығының тұрақтылығын қамтамасыз ету құралы ретінде.....	186

Мемлекеттік тілдегі заңшығармашылық практикасынан

Н.М. ПРИМАШЕВ Ғылыми лингвистикалық сараптаманың ұйымдастырушылық-құқықтық негіздерін жетілдірудің кейбір бағыттары.....	195
Н.А. НҮРБАЕВА Заң техникасы – заң жобаларын сапалы дайындау құралы.....	200

Жас ғалым мінбері

Т.В. КЛИМОВА Қазақстандағы қоғамдық қызығушылығы бар ұйымдар қызметіндегі ашықтық пен айқындық қағидаттары.....	206
Ж.К. ЖЕТІБАЕВ Мәмілелер жасау кезінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану тиімділігі.....	215
Д.А. ГОНЧАРОВА (Минск қ., Беларусь Республикасы) Құқықтың ақпараттық функциясын іске асыру механизмі.....	221
М.Қ. ЖҰРЫНОВА ЕАЭО-да еңбек қызметін еркін жүзеге асыруды талдау.....	228
Е.А. АСАБАЕВ Мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобаларының операциялық шығындарын өтеу механизмін жетілдіру.....	235
М.К. ЕРЖАНОВА Банктік шарттардағы ашықтық қағидаты.....	241

Ғылыми өмір хроникасы

Қазақстан Республикасы Заңнама және құқықтық ақпарат институтының меморандумдары мен келісімдері.....	248
«Қазақстан Республикасының 1995 жылғы Конституциясы және оның мемлекет пен қоғамның дамуындағы маңызы» (Шәйкенов оқулары) атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама, Ақтөбе қ., 2020 жылғы 27-28 ақпан.....	252

«Жаршының» архивтік беттері

А.Ғ. ҚАЗБАЕВА Қазақстан Республикасында қала құрылысы заңнамасын кодификациялаудың теориялық аспектілері (ҚР ЗИ Жаршысы, №4(24)-2011 ж. - 33-36 б.).....	256
А.Қ. ЖАҚСЫЛЫҚОВА з.ғ.к. А.Ғ. Қазбаеваның «Қазақстан Республикасында қала құрылысы заңнамасын кодификациялаудың теориялық аспектілері» ғылыми жарияланымна қайта оралғанда.....	260

Библиография

Д.Б. Гороховтың, А.А. Каширкинаның, А.Н. Морозовтың және басқалардың ғылыми-практикалық құралына рецензия; жауапты ред. А.В. Павлушкин «Механизм правового мониторинга». - М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2012. - 160 б.....	263
---	-----

Даналық ойлар	266
----------------------------	-----

**№2 (60)
2020**

Учредитель и издатель:
РГП на ПХВ «Институт законодательства
и правовой информации Республики
Казахстан»

Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются на
сайте www.zqai.kz

Включен в перечень изданий
для публикации основных научных
результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Состав Редакционного совета

Сарпиев Р.К. (Нур-Султан, Казахстан) –
(председатель)
Абайдылинов Е.М. – д.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург, Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Унзила Шапак – д.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)

Главный редактор

Дюсенов Е.А. – к.ю.н.

Состав Редакционной коллегии

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – заслуженный деятель
культуры РК (Нур-Султан, Казахстан)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов, Россия)
Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казах-
стан)
Казиев З.Г. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казахстан)
Каирбаева Л.К. – PhD (Нур-Султан, Казах-
стан)
Князова А.Ж. – (Нур-Султан, Казахстан)
Конусова В.Т. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казах-
стан)
Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Нургазинов Б.К. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Россия)
Примашев Н.М. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Камен-
огорск, Казахстан)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Редакция журнала

Джамбуллин К.А.
Колтубаева Г.Б.
Ердешева Д.Т.
Жумагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
тел.: 8 (7172) 26-61-29

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 17761-Ж
от 25.06.2019 г. Комитета информации
Министерства информации и коммуникаций
Республики Казахстан
(Первичная постановка на учет
№6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес:

Республика Казахстан, 010000,
г. Нур-Султан, ул. Д. Конаева, 12/1
БЦ «На Водно-зеленом бульваре»
тел.: 8 (7172) 57-03-42
www.zqai.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

ВЕСТНИК

**Института законодательства и правовой
информации Республики Казахстан**

научно-правовой журнал

Колонка редакции.....8

Конституционное и административное право

- Б.К. НУРГАЗИНОВ, Л.Т. ЖАНУЗАКОВА** Роль Конституции Ре-
спублики Казахстан в обеспечении стабильности и развитии казахстан-
ского общества.....11
- Л.Т. ЖАНУЗАКОВА** О соотношении функций, компетенции и пол-
номочий государственных органов.....19
- В.И. МАЙОРОВ** (г. Тюмень, РФ), **П.В. ВОЛОШИН** Роль социаль-
ной рекламы в повышении безопасности дорожного движения.....25
- Н. САУЛЕН** Особенности принципов административных процедур
и административного судопроизводства.....30

Гражданское и гражданско-процессуальное право

- Р.К. САРПЕКОВ, А. АРЫСТАН** Перспективы внедрения института
заемного труда в Республике Казахстан.....37
- А.Ж. КИЯЗОВА** Институт саморегулирования как вид регулирова-
ния предпринимательской деятельности в Республике Казахстан.....47
- Г.А. АЛИХАНОВА, Е.В. НЕСТЕРОВА** Некоторые проблемы воз-
никновения и прекращения прав на жилище, предоставленное нанимате-
лю и членам его семьи из государственного жилищного фонда.....56
- К.М. ИЛЬЯСОВА** Некоторые вопросы определения права, приме-
нимого к существу спора, в арбитраже по законодательству Республики
Казахстан.....70
- Г.Э. АБДРАСУЛОВА** Специфика краудфандинга и перспективы его
правового регулирования в Республике Казахстан.....78
- М. АДАМ, С.А. САРИНА** Содержание и сущность налоговых про-
цедур в сфере административной юстиции Республики Казахстан.....86

Уголовное право и уголовный процесс

- А.Н. АХПАНОВ, С.А. АДИЛОВ, А.Л. ХАН** Проблемы толкования
норм доказательственного права в казахстанском уголовном процессе.....93
- Г.А. КУНАЛИЕВА, Н. САУЛЕН, Г.Н. РАХИМОВА** Некоторые
проблемы законодательной регламентации принципов уголовного права.....100
- К.Е. ИСМАГУЛОВ, А.К. КУРМАНОВА, Д.С. КАЖМУРАТОВА**
Некоторые вопросы определения субъекта экологических правонаруше-
ний.....109
- В.Н. ПЛЕТЕНЕЦ** (г. Днепр, Украина) Обеспечение безопасности
компьютерной информации, как способ упреждения противодействия
расследованию.....115

Международное право и сравнительное правоведение

- В.Х. СЕЙТИМОВА** Принципы и стандарты международного судеб-
ного разбирательства по вопросам международной гражданской службы:
сравнительно-правовой анализ.....123
- Ж.Т. ТЛЕМБАЕВА** О гармонизации национального законодатель-
ства о профессиональных союзах с нормами Конвенции МОТ № 87 в во-
просах членства профсоюзов в объединениях.....132
- Е.А. БУРИБАЕВ, Ж.А. ХАМЗИНА, Б.Х. КОШПЕНБЕТОВ** Стан-
дарты запрещения дискриминации в сфере занятости: перспективы им-
плементации в Казахстане.....144

У.Е. КУДИЯРОВА Сравнительный анализ действующих в Республике Казахстан норм о завещании с нормами о завещании в зарубежных государствах.....	152
Б.А. ТАЙТОРИНА, Л.Б. БОГАТЫРЕВА, Г.Т. БАЙСАЛОВА Современные модели организации здравоохранения: проблемы правового регулирования.....	157

Правовой мониторинг

А.Г. КАЗБАЕВА, Н.Н. ОМАРОВА Результаты правового мониторинга Закона Республики Казахстан «О безопасности химической продукции».....	167
М.И. ДЯЧУК, А.У. КАЛИЕВА К вопросу о ведомственной подчиненности и подсудности трудовых споров в Республике Казахстан.....	177
А.Е. БЕКТЕНОВ Гарантирование страховых выплат в Республике Казахстан как инструмент обеспечения стабильности страхового рынка.....	186

Из практики законодательства на государственном языке

Н.М. ПРИМАШЕВ Некоторые направления совершенствования организационно-правовой основы научной лингвистической экспертизы.....	195
Н.А. НУРБАЕВА Юридическая техника - инструмент качественной подготовки проектов законов.....	200

Трибуна молодого ученого

Т.В. КЛИМОВА Принципы открытости и прозрачности в деятельности организаций публичного интереса в Казахстане.....	206
Ж.К. ЖЕТИБАЕВ Эффективность использования информационно-коммуникационных технологий при заключении сделок.....	215
Д.А. ГОНЧАРОВА (г. Минск, Республика Беларусь) Механизм реализации информационной функции права.....	221
М.К. ЖУРУНОВА Анализ свободного осуществления трудовой деятельности в ЕАЭС.....	228
Е.А. АСАБАЕВ Совершенствование механизма компенсации операционных затрат проектов государственно-частного партнерства.....	235
М.К. ЕРЖАНОВА Принцип прозрачности в банковских договорах.....	241

Хроника научной жизни

Меморандумы и соглашения Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан.....	249
Информационное сообщение о международной научно-практической конференции на тему «Конституция Республики Казахстан 1995 года и ее значение в развитии государства и общества» (Шайкеновские чтения), г. Актобе, 27-28 февраля 2020 года.....	253

Архивные страницы «Вестника»

А.Г. КАЗБАЕВА Теоретические аспекты кодификации градостроительного законодательства в Республике Казахстан (статья в Вестнике ИЗ РК, №4(24)-2011г. - С. 33-36).....	256
А.К. ЖАКСЫЛЫКОВА Возвращаясь к научной публикации к.ю.н. А.Г. Казбаевой «Теоретические аспекты кодификации градостроительного законодательства в Республике Казахстан».....	260

Библиография

Рецензия на научно-практическое пособие Горохова Д.Б., Каширкиной А.А., Морозова А.Н. и др.; ответ.ред. А.В. Павлушкин «Механизм правового мониторинга». - М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2012. - 160 с.....	263
---	-----

Мудрые мысли	266
---------------------------	-----

№2 (60)
2020

Founder and publisher:
RSE on the REM «Institute
of Legislation and Legal information
of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed
on the website
www.zqai.kz
Included in the list of publications of basic
scientific results of dissertations on legal
sciences (Order CCES MES RK №894 from
05.30.2013)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. (Nur-Sultan, Kazakhstan) –
(Chairman)
Abaydeldinov E.M. – d.j.s. (Nur-Sultan,
Kazakhstan)
Abyzov R.M. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Belih V.S. – d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)
Gubin E.P. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Melnik R.S. – d.j.s. (Kiev, Ukraine)
Moiseev A.A. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Muromcev G.I. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Rahmetov S.M. – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Malinovskiy V.A. – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Unzila Shapak – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Chief Editor
Dyussenov Ye.A. – c.j.s.

Editorial Board members

Azer Aliyev – PhD (Kiel, Germany)
Aiyembetov M.A. – Honored Worker of Culture
of Kazakhstan, (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Bainiyazova Z.S. – c.j.s. (Saratov, Russian)
Kazbayeva A.G. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Kazyev Z.G. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Kairbaeva L.K. – PhD (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Kiyazova A.Zh. – (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Konusova V.T. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Kulzhabayeva Zh.O. – c.j.s. (Nur-Sultan,
Kazakhstan)
Nurgazinov B.K. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Nurmagambetov R.G. – PhD
(Chelyabinsk, Russian)
Primashev N.M. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Rakhimberdin K.H. – d.j.s. (Ust-Kamenogorsk,
Kazakhstan)
Tegizbekova Zh.Ch. – c.j.s. (Bishkek, Kyr-
gystan)

The editorial staff

Dzhamburshin K.A.
Koltubayeva G.B.
Yerdesheva D.T.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
tel.: 8 (7172) 26-61-29

The certificate of registration of mass media
№17761-G from 25.06.2019 from
the Information Committee of the Ministry
of Information and Communications
of the Republic of Kazakhstan
(Number and date of primary registration №6592-
Zh.07.09.2005.)

Address:

The Republic of Kazakhstan,
010000, Nur-Sultan, D. Konaev str., 12/1
BC «On the water-green boulevard»
tel.: 8(7172) 57-03-42
www.zqai.kz
e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Bulletin of Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan

JARSHYSY

scientific and legal journal

Editorial.....9

Constitutional and Administrative Law

- B.K. NURGAZINOV, L.T. ZHANUZAKOVA** The role of the
Constitution of the Republic of Kazakhstan in ensuring the stability and
development of Kazakhstan's society.....11
L.T. ZHANUZAKOVA About correlation of functions, competence and
powers of state bodies.....19
V.I. MAYOROV (Tumen, RF), **P.V. VOLOSHIN** Role of social
advertising in improving road safety.....25
N. SAULEN Peculiarities of principles of administrative procedures and
administrative legal proceedings.....30

Civil and Civil Procedure Law

- R.K. SARPEKOV, A. ARYSTAN** Prospects for the implementation of
the institute of contingent labor in the Republic of Kazakhstan.....37
A.Zh. KIYAZOVA Self-regulation institute as a type of regulation of
entrepreneurial activities in the Republic of Kazakhstan.....47
C.A. ALIKHANOVA, E.V. NESTEROVA Some problems of
appearance and termination of the right to housing provided to the tenant and
members of his family from the state housing fund.....56
K.M. ILYASOVA Some issues of determining the law applicable to
the merits of the dispute in arbitration under the laws of the Republic of
Kazakhstan.....70
G.E. ABDRASSULOVA Specifics of crowdfunding and prospects for
its legal regulation in the Republic of Kazakhstan.....78
M.F. ADAM, S.A. SARINA The content and essence of tax procedures
in the field of administrative justice of the Republic of Kazakhstan.....86

Criminal law and Criminal procedure

- A.N. AKHPANOV, S.A. ADILOV, A.L. KHAN** Problems of
interpretation of norms of evidence law in the Kazakhstan criminal procedure.....93
G.A. KUANALIYEVA, N. SAULEN, G.N. RAKHIMOVA Some
problems of legislative regulation of principles of criminal law.....100
K.YE. ISMAGULOV, A.K. KURMANOVA, D.S. KAZHMURATOVA
Some issues of determining the subject of environmental offenses.....109
V.N. PLETENETS (Dnepr, Ukraine) Ensuring the security of computer
information as a remedy of prediction of actions against investigation.....115

International law and Comparative law

- V.KH. SEITIMOVA** Principles and standards of international judicial
proceedings as regards to international civil service: comparative legal
analysis.....123
ZH.U. TLEMBAYEVA On the harmonization of national legislation on
trade unions with the rules of ILO convention No. 87 on membership of trade
union in associations.....132
YE.A. BURIBAYEV, ZH.A. KHAMZINA, B.KH. KOSHPENBETOV
Standards for the prohibition of discrimination in employment: prospects for
implementation in Kazakhstan.....144
U.YE. KUDIYAROVA Comparative analysis of the operating rule of the
Republic of Kazakhstan on will with the norms of will in foreign states.....152

CONTENT

B.A. TAITORINA, L.B. BOGATYREVA, G.T. BAISALOVA Modern models of health care organization: problems of legal regulation.....	157
Legal monitoring	
A.G. KAZBAYEVA, N.N. OMAROVA Results of legal monitoring of the law of the Republic of Kazakhstan «On safety of chemical products».....	167
M.I. DYACHUK, A.U. KALIYEVA On the issue of departmental subordination and jurisdiction of labor disputes in the Republic of Kazakhstan.....	177
A.YE. BEKTENOV Guaranteeing the insurance payments in the Republic of Kazakhstan as a tool for ensuring the stability of the insurance market.....	186
From the lawmaking practice in the official language	
N.M. PRIMASHEV Some directions of improvement of the organizational and legal basis of scientific linguistic examination.....	195
N.A. NURBAYEVA Legal technique – a tool for high-quality preparation of draft laws.....	200
Young researcher's tribune	
T.V. KLIMOVA Principles of openness and transparency in the activities of public interest organizations in Kazakhstan.....	206
ZH.K. ZHETIBAYEV Efficiency of use of information and communication technologies in concluding transactions.....	215
D.A. GONCHAROVA (Minsk, Republic of Belarus) Mechanism of realisation of the information function of law.....	221
M.K. ZHURUNOVA Analysis of free carrying out labor activities in the EAEU.....	228
YE.A. ASSABAYEV Improving the mechanism for compensating operating costs of state-private partnership projects.....	235
M.K. YERZHANOVA Principle of transparency in banking contracts.....	241
The Chronicle of Scientific Life	
Memorandums and agreements of the Institute of legislation and legal information of the Republic of Kazakhstan.....	250
Information note about the international scientific and practical conference on «The Constitution of the Republic of Kazakhstan of 1995 and its importance in the development of the state and society» (Shaikenov readings), Aktobe, on February 27-28, 2020.....	254
The archive pages of the«Bulletin»	
A.G. KAZBAYEVA Theoretical aspects of codification of town-planning legislation in the Republic of Kazakhstan (the article in “Bulletin” of IL of RK, No.4(24)-2011. - P. 33-36).....	256
A.K. ZHAKSYLYKOVA Returning back to scientific publication of the c.l.s. A.G. Kazbayeva «Theoretical aspects of codification of town-planning legislation in the Republic of Kazakhstan».....	260
Bibliography	
Review on the scientific and practical manual of Gorokhova D.B., Kashirkina A.A., Morozova A.N. etc.; editor-in-chief. A.V. Pavlushkin “The mechanism of legal monitoring” - M.: Institute of Legislation and Comparative Law under the Government of the Russian Federation, 2012. - 160 p.....	263
Wise thoughts	266

УДК 347.451.1

МӘМІЛЕЛЕРДІ РӘСІМДЕУ КЕЗІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ ТИІМДІЛІГІ

Жандос Көпжасарұлы Жетібаев

Ақмола облысы Ақкөл аудандық сотының төрағасы;
заң ғылымдарының магистрі; Ақкөл қ., Ақмола облысы,
Қазақстан Республикасы; e-mail: zhandos.zhetibayev@gmail.com

Түйін сөздер: ақпараттық-коммуникациялық технологиялар; интернет; кәсіпкерлік; электрондық мәміле; электрондық сауда-саттық; ұялы телефондармен электрондық мәміле жасау; кәсіпорындар мен тұтынушылар; B2B; B2C; C2C.

Аннотация. Мақалада интернет желісі дамуының арқасында жаңа технологияларды қолдану арқылы мәмілелерді электронды нысанда жасауда кәсіпкерлік белсенділіктің өсуіне елеулі серпін беретіндей бәсекелестікті дамытудың тиімді тетігіне айналып отырғандығы көрсетіледі. Электрондық мәміле қатысушыларының бір біріне деген сенім деңгейінің маңыздылығы да ескеріледі, онда тараптар арасында неғұрлым бір-бірлерімен қашықтықтан сәтті сауда-саттық жасаса, соғұрлым электрондық сауданың өсуіне оң әсерін тигізеді. Сондай-ақ мақалада жаңа технологиялардың дамуы салдарынан пайда болған жағымсыз тұстарына, жұмыссыздық деңгейінің өсуіне немесе қызмет деңгейінің төмендетілуіне, электрондық мәміленің тиісінше орындалмау қаупіне және соңғы жылдары интернет желісі арқылы жасалынатын алаяқтық қылмыстарына мән беріледі.

Сонымен қатар, мақалада электрондық сауда түрлерін ажыратуға байланысты, олар сегменттерге бөлінгенін, атап айтқанда «business to business», «business to consumer» және «consumer to consumer»-дің электронды нысанда жүргізілетін сауда нарығында алатын орны мен ерекшелігі қарастырылады және электрондық сауда-саттықта реттеудің ыңғайлы тәсілі етіп, арнайы алыпсатар-делдалдық қызметтердің қажеттілігіне сүйенбей жүзеге асыратындығы ескеріледі. Автор көрсетілген сегменттер бойынша электрондық сауда компьютермен бірге ұялы телефонмен де жүргізілетіндігіне және оның жыл сайын саны артып келе жатқанына назар аударады.

Мақалада ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы сауда-саттықты дамыту рейтингісі бойынша Қазақстан әлемнің жүздеген елдердің ішінде жылдан жылға алға жылжып келе жатқаны туралы атап өтіледі. Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің сауда қызметін реттеу департаменті келтірген бүгінгі күні электрондық сауданың дамуына қолайсыздық туғызып отырған мәселелі сұрақтар да көтеріледі.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ЗАКЛЮЧЕНИИ СДЕЛОК

Жетібаев Жандос Көпжасарович

Председатель Аккольского районного суда Акмолинской области;
магистр юридических наук, г. Акколь, Акмолинская область,
Республика Казахстан; e-mail: zhandos.zhetibayev@gmail.com

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии; интернет; бизнес; электронная сделка; электронная коммерция; заключение электронных сделок с мобильными телефонами; предприниматели и потребители; B2B; B2C; C2C.

Аннотация. В статье указывается эффективный механизм развития конкуренции, давая серьезный толчок для роста предпринимательской активности в заключении электронных сделок с применением новейших технологий благодаря развитию сети интернет. Учитывается значимость уровня доверия друг к другу участников электронной сделки, то есть если стороны чем больше между собой на расстоянии заключают удачные сделки, тем лучше положительно это влияет на рост электронной торговли. Также в статье уделяется внимание на негативные аспекты, порождавшиеся в результате развития новых технологий, в частности рост уровня безработицы либо понижение уровня должности, риск ненадлежащего исполнения электронных сделок и мошеннические преступления, совершаемые посредством сети

интернет за последние годы.

Кроме того, для того чтобы отличать виды электронной торговли, они разделены на сегменты, в частности «business to business», «business to consumer» и «consumertoconsumer» рассматриваются особенность и занимаемое место в торговой арене, проводимых в электронной основе и учитывается осуществление, не опираясь на потребности специальных услуг спекулянтов-посредников, как удобный способ регулирования электронной коммерции. Автор делает акцент на то, что электронная коммерция осуществляется как с компьютера, так и с мобильного телефона, и с каждым годом его количество увеличивается.

В статье отмечается, что согласно рейтингу развития торговли, с использованием информационно-коммуникационных технологий среди сотен стран мира Казахстан из года в год движется вперед. На сегодняшний день поднимаются проблемные вопросы, которые создают неудобства развитию электронной торговли, приведенные Департаментом развития торговой деятельности Министерства национальной экономики Республики Казахстан.

EFFICIENCY OF USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN CONCLUDING TRANSACTIONS

Zhetibayev Zhandos Kopzhassarovich

Chairman of the Akkol district court of Akmola region;

Master of legal sciences; Akkol, Akmola region,

Republic of Kazakhstan; e-mail: zhandos.zhetibayev@gmail.com

Keywords: information and communication technologies; internet; business; electronic transaction; electronic commerce; the conclusion of electronic transactions with mobile phones; entrepreneurs and consumers; B2B; B2C; C2C.

Abstract. The article points out that due to the development of the internet, electronic commerce can be an effective tool for competition development, as it will give significant impetus to the growth of entrepreneurial activity in electronic transactions. The significance of the level of confidence in each other of the electronic transaction participants is taken into account, that is, if the parties, the more they conclude successful transactions at a distance, the better this positively affects the growth of electronic commerce. The article also focuses on the negative aspects that have arisen as a result of the development of new technologies, in particular, an increase in unemployment or a decrease in the level of the post, the risk of improper execution of electronic transactions and fraudulent crimes committed through the Internet in recent years.

In addition, in order to distinguish between types of electronic commerce, they are divided into segments, in particular «business to business», «business to consumer» и «consumer to consumer», are considered the feature and the occupied place in the trading arena, conducted in electronic form and take into account implementation, not relying on the needs of special services of intermediary speculators, as a convenient way to regulate electronic commerce. The author focuses on the fact that electronic commerce is carried out both from computer and mobile phone, and its number is increasing every year.

The article notes that according to the rating of trade development, using information and communication technologies among hundreds of countries of the world, Kazakhstan is moving forward from year to year. Today, problematic issues are being raised that create inconvenience to the development of electronic commerce, cited by the Department of Trade Development of the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan.

Алғашқы интернеттің 1960 жылдары пайда болып, әр түрлі мақсаттарға қолданғанымен, тек 1990 жылдардың аяғында ғана кәсіпкерлік мақсатта қолданысқа енгенінің арқасында [1, 4 б.] әлемде кәсіпкерліктің электронды нысаны пайда болды, онда тауарларды және қызметтерді сатып алу және сату ғана емес, сондай-ақ онлайн кәсіптің барлық түрлерін, мысалы, тұтынушыларға қызмет көрсету, сауда-саттық серіктестерімен ынтымақтастық орнату, электронды оқыту және кәсіпорындарда электронды нысанда мәміле

жасау, онлайн төлемдер сияқты кең түсінігі қалыптасты [2, 7 б.].

Бүгінгі күні ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы мәмілелерді электронды түрде рәсімдеу маңызды факторлардың бірі, онда әрбір азаматтың қашықтықтан азаматтық құқықтық қатынастарға түсу кезінде оларға қарапайымдылық, қол жетімділік, тиімділік жағынан алда тұратындығымен ерекшеленді. Осы жаңа технологияның қарқынды түрде алға жылжуы бірнеше бағытта мәмілені интернет желісі арқылы элек-

трондық нысанда жасауға мүмкіндіктер берді.

Қазіргі таңда дамыған және дамушы елдер қатарында электрондық нысанда мәміле жасау басты құндылықтардың біріне айналды, оны одан әрі дамыту үшін үлкен әлеуетке ие екендігі және оның оң әсері тек кәсіпкерлік саласына ғана емес, жалпы алғанда, халықтың өмір сүру сапасына да әсері бар. Атап айтқанда, электрондық сауданың арқасында халықаралық саудаға тартылу есебінен халық төмен бағалармен көптеген тауарларға немесе қызметтерге қол жеткізе алады. Кәсіпкерлерге ықпал ету тұрғысынан қарағанда, электрондық сауданың өсіп келе жатқан танымалдылығы осы салада өз кәсібін ашуға ниет білдірген адамдар санының өсуіне алып келді¹.

Жаңа технологиялардың арқасында пайда болған электрондық нысанда мәміле жасайтын кәсіпкерлердің арасында сөзсіз бәсекелестік деңгейі арта түсті, кәсіпкерлер мен тұтынушылардың бір біріне деген сенімділігі нығая бастады. Осы бойынша Уэймонд Роджерс өз еңбегінде: электрондық мәміле интернет желісінде жұмыс істейтін ұйымдар үшін жаңа нарық ашқанын және электрондық мәміле арқылы бәсекелестік интернетпен бірге өсетінін көрсетеді. Нақты уақыттағы ақпараттарға оңай қол жеткізу - электрондық сауданың басты артықшылығы болып табылады, сондай-ақ тиімді және сенімді ақпарат беруге мүмкіндік береді және желіге қосылмағандармен салыстырғанда бәсекеге қабілетті болады деген тұжырымда [3, 26.]. Ал Диана Кэрл Мутцжаңа технологиялардың әлеуметтік өмірде мәміле қатысушыларының арасындағы сенім деңгейіде маңызды орынға ие екендігін мәлімдейді. Адамдар тауарларды басқа біреулерден сатып алуға сенімді болса, бұл олардың сенімділік деңгейіне негізгі үміттерін арттырады. Егер интернет желісі арқылы бір-бірімен қашықтықтан сәтті сауда-саттық жасап, өзара әрекеттесуге жиі тап болса, онда электрондық сауданың өсуіне жалпы әлеуметтік сенім оң әсерін тигізеді [4].

Кейбір ғалымдар кәсіпкерліктің электрондық нысанда жүзеге асыруда келеңсіз тұстары барын ескереді. Біреулері автоматтандыруды енгізуге байланысты адам қызметіне кері әсерін тигізу қауіпі төніп тұр, соның ішінде жұмыссыздықтың өсуі немесе корпоративтік ұйымдарда жұмыс істейтін қызметкерлердің деңгейі төмендетілуі сияқты фактілер бар

дейді [2, 596б.]. Ал екіншілері электрондық нысанда жасалынған мәміленің дер кезінде тиісінше орындалмау қауіпі барын ескереді, себебі тұтынушы белгілі бір затты көрмей сатып алу барысында оған сенім білдіріп тәуекелге бел буады деген пікірде [5, 114б.]. Сонымен қатар интернет желісінде жасалынатын алаяқтық қылмыстар туралы да бұқаралық ақпарат құралдарында мәліметтер жиі кездеседі, олар жалған веб-сайттар арқылы жоқ тауарларды сату немесе қызметтерді көрсету, жалған жарнамалар арқылы тез әрі төмен бағада тауарды сату мақсатында тұтынушыдан алдын ала электрондық әмиянға немесе банктік картаға ақша аударту². Мұндай проблемалық мәселе, әрине, жаңа қалыптасып келе жатқан технологияны дамытуда кездесуі де мүмкін, бірақ аталған фактілерді қай жағынан алып қараса жаңа технологияның ықпалы қоғамға және экономикаға тигізетін әсері тиімділігі жағынан алда тұр, олардың барлығы бірінші кезекте тұтынушылардың талаптарын қанағаттандыру мақсатында, оларға ынғайлы етіп, реттеудің қарапайым тәсілдері заман талабына сай жасалынып жатқанын есте сақтау қажет.

Соңғы жылдары электрондық мәміле-лерді рәсімдеу барысында тұтынушыларға қолайлы ету үшін көптеген зерттеу жұмыстары жүргізілуде, олардың көбісі ақпараттық және коммуникациялық технологияны пайдалану барысында туындаған мәселелерді шешуге бағытталған. Қарапайым сөзбен айтқанда, сәтті электрондық мәміле рәсімдеу нәтижесінде тауарлар немесе қызметтер тұтынушылардың тапсырыс берген жеріне дейін жеткізу үшін кәсіпкерлік ортаны дамытуға, сауданы реттеуге немесе жұртшылықтың қаржылық сауаттылығын көтеруге байланысты мемлекет тарапынан құқықтық қатынастарды одан әрі дамытуда жұмыстар жүргізілуде, сонда да құқықтық қатынастардың одан әрі қарапайым, жеңіл жолдарын қарастырып, тәжірибеде жиі кездесетін сұрақтарды шешуде электрондық мәміле тараптарының пікірлері бей-жай қалмау керек.

Осы негізде қолданыстағы азаматтық заңнаманың нормасын қарастырсақ, 2016 жылдан бастап Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің 152-баптың 1-1-тармағында мәміленің жазбаша нысаны ретінде электрондық нысанда рәсімдеу көрсетілген³.

¹ Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 Қаулысы. ««Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы» // «Әділет» Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827>.

² Как мошенники обчищают банковские карты казахстанцев // https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/kak-moshenniki-obchischayut-bankovskie-kartyi-kazahstantsev-387133/.

³ Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 24 қарашадағы № 419-V Заңы. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне ақпараттандыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» // «Әділет» Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1500000419#z3>.

Бірақ аталған нормада тікелей электронды нысанда жасалынатын мәміленің түсінігі анықталып тұрған жоқ, ал оның мазмұнын түсіну үшін арнайы заң нормаларына талдау жүргізу қажет [6]. Сондай-ақ аталған баптың екінші тармағында жазбаша түрде жасалған мәмілеге тараптар немесе олардың өкілдері қол қоюдың электрондық цифрлық қолтаңба құралын пайдалану қарастырылған⁴, бұл жерде электрондық мәміле жасасу барысында электрондық цифрлық қолтаңбаны пайдалану тараптардың еркі емес, бірақ міндеттемесі ретінде қарастырып отыр, онда электрондық мәмілежасасудың қарқынды түрде дамуына едәуір шектеу жасап, цифрлық қолтаңбаны арнайы техника арқылы растауды мәжбүр етеді. Кәсіпкерлікті электронды нысанда жүргізуде электрондық мәміленің орнын құқықтық сипатта айқындамай, тараптарға цифрлық қолтаңбаның қаншалықты қажеттілігін ескермей, тәжірибеде туындаған мәселелерді шешуде дұрыс нәтиже бермейтіндігін назардан шығармаған жөн.

Ал енді жаңа қалыптасып келе жатқан технологияның маңыздылығын жаңа көзқараспен енген сәттерін жүйелендіру және оны реттеу мақсатында бірнеше ғалымдардың көзқарастарына келер болсақ. Алғашқы электрондық сауда арқылы жүргізілетін нарық түрлерін ажыратуға байланысты Лорна Джиллидің еңбегінде тұтынушылардың топтарын сегменттерге бөліп қарастырған, онда «business to business» немесе «B2B»-делдалды талап етпестен, кәсіпорындар бір-бірімен тікелей мәміле жасау үшін қолданады. Ол интернет желісінің пайда болғанына дейін кәсіпорындар бір-бірімен компьютерлік желілерді қолданумен жасалған жалғыз сегмент болатын, алайда, соңғы он жыл ішінде кәсіпорындар шетелдік тұтынушыларды тарту үшін электрондық сауданы кәсіпкерлік және байланыс құралы ретінде қабылдап, нәтижесінде электрондық мәміленің «business to consumer» немесе «B2C» сегменті пайда болды. Онда кәсіпорындар интернет желісі арқылы тұтынушыларға белгілі агент, филиал немесе өкіл арқылы сауда-саттық жасамастан бір-бірімен тікелей мәмілелер рәсімдеу үшін қолданылады [7, 266.].

Осы бағытты тереңірек зерттеп, электрондық мәміле жасау қатынастарының артықшылығына аса назар аударған Уэймонд Роджерс «business to consumer» немесе «B2C» сегментінің тиімділік тұстарын қарастырған, атап айтқанда, тұтынушыларға қолайлы етіп,

шопингті тезірек жасау мүмкіндігін, ұсыныстар мен бағаларды бірден реттеуге, байланыс орталықтарын веб-сайттан алуға болатындығын және сатып алу тәжірибесін толықтыра алатындығын көрсетеді. Сондай-ақ электрондық мәміленің тағы басқа «consumer to consumer» немесе «C2C» сегменті бойынша кейбір үшінші тұлғалар арқылы тұтынушылар арасындағы электрондық саудаларына тоқталған. Мысалы, тұтынушы интернет желісі арқылы аукционға тауарды сатуға қойса, басқа тұтынушылар оны сатып алатын баға ұсына отырып алады, ал үшінші тарап әдетте ол үшін кішігірім комиссия алады. Веб-сайттар тұтынушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін тек үйлестіруші болып табылады. Олар ұсынылатын өнімдердің сапасына кепілдік беруді қажет етпейді [3, 166.]. Жоғарыда сипатталған ең көп таралған электрондық мәміле сегменттері кәсіпорындар мен тұтынушыларға мәмілені электрондық нысанда жасау барысында тараптарға едәуір жеңілдік жасап, қағаз бастылықтан құтқарады.

2019 жылы 14 мамырда өткен Үкімет отырысында Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрі Р. Дәленов баяндамасында электрондық сауданы дамыту мәселесіне байланысты «B2B» сегментінің онлайн-нарыққа белсенді түрде шығуы қажеттігін және қазіргі таңда негізгі үлесті «B2C» алатындығын ескерді, себебі алдағы уақытта электрондық сауданың шексіз мүмкіндіктері дәстүрлі дүкендердің интернет жүйесіне жаппай көшуіне ықпал етеді. Соңғы 2 жылда АҚШ-та 10 мыңнан астам дүкен жабылды. Алдағы 5 жылда АҚШ-та сауда орталықтарының 20-25%-ның жабылуы күтілуде⁵.

Жоғарыда сипатталған сегменттерде мәміле тараптары бір-бірімен қол алыспауы, жылдам жасалуы, заттың немесе қызметтің төмен бағада болуы, аумақтық шекаралардың, артық шығындардың болмауы басым орынға ие, сәйкесінше негізсіз пайда табуды көздейтін, тауардың немесе қызметтің бағасы көтеріңкі болуына себепкер алыпсатар-делдалдық қызметтердің қажеттілігі болмайды және дәстүрлі түрде жүргізілетін сауданың басым көпшілігі біртіндеп электронды нысанға көшуіне алып келеді.

Электрондық мәмілелердің пайда болуы әдетте интернеттің даму тарихымен байланысты, бұны тек интернет арқылы жүзеге асырылатын қызмет ретінде қарастыратындығымен түсіндіруге болады. Бірақ интернет өзінің бірегейлігіне және бүкіл әлемде қарқынды

⁴ Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі. Жалпы бөлім // «Әділет» Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000>.

⁵ Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрі Р.Е. Дәленовтің баяндамасы Күн тәртібінің 2-мәселесі бойынша: Электрондық сауданы дамыту мәселелері туралы // <https://economy.gov.kz/kk/pages/kazakstan-respublikasy-ulttyk-ekonomika-ministri-re-dlenovtin-bayandamasy-kun-trtibinin-2>.

түрде таралуына байланысты электрондық сауда жоғарыда көрсетілген сегменттер бойынша тек компьютерлердің көмегімен ғана емес, сонымен қатар ұялы телефондармен де жүргізіледі [8, 87 б.]. Соңғы он жылдықты алып қарасақ тұтынушылар мәмілелерді өздерінің ұялы телефондары арқылы жасау саны жылдан жылға артып келе жатқанын байқауға болады, онда ұялы телефон арқылы ақша жіберу және қабылдау жеңіл әрі ыңғайлы, сондай-ақ жасалған әрбір әрекеттің сақталатындығымен ерекшеленеді⁶. Мысалы, Малайзия мемлекетінде 2010 жылдан 2011 жыл аралығында, ұялы телефондармен жасалған сауда төрт есеге артқан, атап айтқанда, 31,7 млн АҚШ долларынан 146,6 млн АҚШ долларына дейін жеткен, ал көрсетілген аралықта компьютермен жасалған электрондық сауда (ұялы телефонсыз) тек 9% өскен [9, 1104б.].

Жалпы алғанда соңғы жылдары Қазақстанда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы мәмілелерді рәсімдеудің маңыздылығы жылдан жылға дамып келе жатыр, мысалы, 2017 жылы «UNCTAD B2C E-commerce Index» атты электрондықсауда-саттықты дамыту рейтингінде Қазақстан әлемнің 144 елдің ішінде 51 орынға иеленді, ал бір жыл бұрын 137 елдің ішінде 88 орында болды. Электрондық сауда индексі электрондық саудаға мемлекеттің дайындық деңгейін ескереді, ондағы көрсеткіштерге: интернет желісі, банк карталарын тарату деңгейі, 1 миллион тұрғынға қауіпсіз серверлер саны және пошта жүйесінің сенімділігі кіреді⁷. Қазақстанда мәмілені электронды нысанда жүргізу 2016 жылы 121 млрд теңге, 2017 жылы 174 млрд теңге, 2018 жылы 269 млрд теңгені құрады⁸. Бұнда бүгінгі күні мемлекет тарапынан жүргізіліп жатқан саясаттың қарқынды түрде жүзеге асырылып, елімізде электрондық сауданың алға серпін жасағанын байқаймыз.

Бірақ бұл жоғарыда көрсетілген көрсеткіштерді Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің сауда қызметін реттеу департаментінің директоры А.Бижанова

тағыда көтеруге болады деген пікірде: бүгінгі күні тұтынушылар толыққанды сауданы үйден шықпай қашықтықтан электронды түрде жасауға кедергісін тигізетін ашық сұрақтар өте көп, мысалы, тұтынушылардың электронды түрде сатып алынған заттарын ұзақ мерзімде жеткізу, сауда жасау барысында ескерілмеген қосымша қаржылық шығындар, электрондық сауда мәселелері туралы халықтың толық ақпаратсыздығы, дамымаған цифрлық және көліктік-логистикалық инфрақұрылым-мәселелері тұтынушыларға қолайсыз жағдай туғызып отыр [10].

Жоғарыда көрсетілген ашық сұрақтардан басқа мұқият назарды талап ететін кәсіпкерлікті электронды нысанда жүргізуде теріс тұстары баршылық, ол туралы мақалада айтылып та кетті, бұл ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы мәмілелерді рәсімдеудің құқықтық табиғаты өте аз зерттелінгендігін және расында құқықтық тұрғыдан гөрі экономикалық тұрғыдан көбірек қарастырылғандығын көрсетеді.

Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексіне мәміленің электронды нысаны жазбаша нысан болып есептелсе де кәсіпкерлікті электронды нысанда жүргізуге ықпал ететін «152-1-бап Мәміленің электрондық нысаны» атты арнайы бап қабылдау ұсынылады, онда тараптардың электрондық мәміле жасау ниетін және еркін, тараптардың электрондық цифрлық қолтаңбаны қамтамасыз ету міндеттемесін, тараптардың таңдауы бойынша қолтаңбаның балама түрлерін, электрондық мәміле жасау барысында арнайы заң нормасына сілтеме жасау мәселесін нақты ашып, электрондық нысанда мәміле жасау жолдарын қарастыру қажет.

Сонымен қатар, жыл сайын жаңа технология жаңа қырынан танылып келуіне байланысты электронды нысанда жасалынатын мәмілелерді құқықтық реттеу оны қолдану тәжірибесінен артта қалдырмай, теориялық және тәжірибелік ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізе отырып, азаматтық заң нормасына тиісті өзгерістер мен толықтырулар енгізу қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Wang, F. Fangfei. *Law of electronic commercial transactions: contemporary issues in the EU, US, and China.* – New York: Routledge, 2008. – 270p.
2. Turban, E., Outland, J., King, D., Lee, J.K., Liang, T.P., Turban, D.C. *Electronic commerce 2018: a managerial and social networks perspective. 9th edition.* – Switzerland: Springer International Publishing AG, 2018. – 636p.

⁶ The Cheque Is in the Tweet: Sending and Receiving Money on Your Smartphone is Getting Easier // <http://www.economist.com/finance-and-economics/2014/11/20the-cheque-is-in-the-tweet>.

⁷ Как развивается электронная торговля в Казахстане // <https://strategy2050.kz/ru/news/52299/>.

⁸ Электронная торговля в Казахстане: в 2 раза увеличилось число интернет-покупателей // <https://strategy2050.kz/ru/news/52988/>.

3. Waymond Rodgers. *E-commerce issues addressed in a throughput model*. – New York: Nova Science Publishers Inc, 2010. – 207 p.
4. Diana, C. Mutz. *Effects of Internet Commerce on Social Trust // Public Opinion Quarterly*. Vol. 73 (3), (2009). – P. 439–461
5. Barreto, R. Menna. *Electronic Contract as Legal Cyber Communication // Direito GV Law Review*. Vol. 5 (2), (2009). – P. 110–124.
6. Карагузов Ф. О требованиях Гражданского кодекса Республики Казахстан к оформлению договорных обязательств // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39029178.
7. Lorna E. Gillies. *Electronic commerce and international private law: a study of electronic consumer contracts*. – New York: Routledge, 2008. – 286 p.
8. Рустамбеков И.Р., Мухитдинов Ж.Ф. *Правовое регулирование договорных отношений в сети Интернет*. – Монография - Ташкент: Ташкентский государственный юридический университет, 2016. – 185 с.
9. Penny, L., Chew, W. L., Raja, R. and Lim, H.A. *Online Shopping Preference and M-Payment Acceptance: A Case Study among Klang Valley Online Shoppers // Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities*. Vol. 24 (3). (2016). – P. 1103–1119.
10. Бижанова А. О перспективах рынка электронной торговли // <https://www.zakon.kz/4964637-o-perspektivah-rynka-elektronnoy.html>.

REFERENCES

1. Wang, F. Fangfei. *Law of electronic commercial transactions: contemporary issues in the EU, US, and China*. – New York: Routledge, 2008. – 270 p.
2. Turban, E., Outland, J., King, D., Lee, J.K., Liang, T.P., Turban, D.C.. *Electronic commerce 2018: a managerial and social networks perspective*. 9th edition. – Switzerland: Springer International Publishing AG, 2018. – 636 p.
3. Waymond Rodgers. *E-commerce issues addressed in a throughput model*. – New York: Nova Science Publishers Inc, 2010. – 207 p.
4. Diana, C. Mutz. *Effects of Internet Commerce on Social Trust // Public Opinion Quarterly*. Vol. 73 (3), (2009). – P. 439–461
5. Barreto, R. Menna. *Electronic Contract as Legal Cyber Communication // Direito GV Law Review*. Vol. 5 (2), (2009). – P. 110–124.
6. Karagusov F. O trebovanijah Grazhdanskogo kodeksa Respubliki Kazahstan k oformleniju dogovornyh objazatel'stv // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39029178.
7. Lorna E. Gillies. *Electronic commerce and international private law: a study of electronic consumer contracts*. – New York: Routledge, 2008. – 286 p.
8. Rustambekov I.R., Muhitdinov Zh.F. *Pravovoe regulirovanie dogovornyh otnoshenij v seti Internet*. – Monografija - Tashkent: Tashkentskij gosudarstvenyj juridicheskij universitet, 2016. – 185 s.
9. Penny, L., Chew, W. L., Raja, R. and Lim, H.A. *Online Shopping Preference and M-Payment Acceptance: A Case Study among Klang Valley Online Shoppers // Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities*. Vol. 24 (3). (2016). – P. 1103–1119.
10. Bizhanova A. O perspektivah rynka jelektronnoj trgovli // <https://www.zakon.kz/4964637-o-perspektivah-rynka-elektronnoy.html>.